

свій вияв цей ідеал. Вона виникає тоді, коли держава, використовуючи право як інструмент свого впорядкування, сама підпорядковується йому.

Водночас повне єднання державної влади з народом, писав Б. Кістяківський, буде здійснене тільки в державі майбутнього. Йому належить ініціатива теоретичної постановки питання про можливість перспективу правової соціалістичної (соціальної) держави як прообразу майбутньої держави, «яка здійснить соціальну справедливість». Основу такої держави, за Б. Кістяківським, становитиме особливе суб'єктивне публічне право – «право на гідне людське існування». Заслуга вченого полягає в тому, що він із позицій соціального лібералізму здійснив юридичне обґрунтування цього права.

У межах методології юридичного позитивізму Г. Шершеневич [3, с. 10] розвивав формально-догматичну концепцію права, трактував право як систему норм і понять, а його відмінною рисою вважав походження від держави і його примусовий характер. Прагнення розробити теорію права на основі досягнень соціології призвело до розвитку різних соціологічних концепцій права: ліберальної концепції права як правопорядку (С. Муромцев), концепції права як розмежування інтересів (М. Коркунов), ліберальної генетичної соціології права (М. Ковалевський). Вони утверджували пріоритет права щодо держави. Засновник психологічної школи права Л. Петражицький виходив з того, що право корениться у психіці індивіда. Він вважав, що інтерпретація права з позиції психології дає змогу поставити юридичну науку на ґрунт достовірних знань, а створення науки політики права забезпечить ефективне реформування законодавства. В межах етико-нормативних концепцій права, або концепцій «відродженого природного права» В. Соловйов, трактував право як мінімум моральності, бачив сутність права в справедливості, або рівновазі особистої свободи і загального блага. П. Новгородцев вважав, що

філософську основу природного права становить етика. Б. Кістяківський аналізував множинність методів у вивченні права, прагнення до синтетичної теорії права на основі філософії культури. Важливою умовою правопорядку вважав участь усіх громадян держави «в творенні, застосуванні і здійсненні права».

Виявом ліберальної тенденції в українській і російській політико-правовій думці кінця XIX – початку XX століття була розробка теорії правової держави. Її основні ознаки: обмеження держави громадянським суспільством (Б. Чичерін), гарантії рівності і свобод громадян (М. Ковалевський), зв'язаність держави правом (В. Гессен), рівновага влади і права (С. Котляревський), втілення суспільного ідеалу (П. Новгородцев), обмеженість і підзаконність влади на основі невід'ємних прав людини (Б. Кістяківський). Характерною тенденцією для правової думки цього часу було визнання соціальних прав людини як прав на позитивні послуги з боку держави, поєднаних у «праві на гідне людське існування».

Таким чином, наприкінці XIX – на початку XX століття відбувалося становлення різних напрямів у теорії права, які не тільки йшли поряд із західною правовою думкою, але, певним чином, і випереджували її. Проте, на жаль, ці ідеї Просвітництва та лібералізму ніяк не вплинули на думки та світогляд політичних діячів Росії, які порушують не тільки права і свободи громадян своєї країни, а також права і свободи громадян України та основні принципи міжнародного права, розв'язавши міжнародний конфлікт своєю агресією на території України.

Проаналізовані прогнози українських експертів щодо подальшого розвитку подій на Україні визначають найвірогідніший сценарій російсько-українського конфлікту.

Конфлікти займають одне з центральних місць серед типів соціальної взаємодії та міжнародних відносин, які потребують досконалого вивчення.

– на конвенціональному рівні термін визначається відповідно до предмету дослідження.

Таким чином, узагальнюючи описане, спробуємо позначити поняття конфлікту як зіткнення різноспрямованих сил (цінностей, інтересів, поглядів, цілей, позицій, суб'єктів – сторін взаємодії).

Політичні конфлікти в сучасних умовах – це протидія суб'єктів соціальної взаємодії (націй, держав, класів, політичних партій, організацій, та ін.) [12] на підставі протилежних політичних інтересів, цінностей, поглядів і цілей, що обумовлені статусом і роллю в системі влади.

Політичні конфлікти є не щось інше як боротьба різних соціальних сил, що впливають на державну владу. Інакше кажучи, основним предметом політичних конфліктів виступає державна влада, яка дозволяє реалізувати різні інтереси тих чи інших суспільних сил не тільки в політиці, а й в інших сферах соціального життя.

Основними суб'єктами політичних конфліктів, як визначається в ряді досліджень, виступають: держави, міжнародні політичні спілки, політичні партії та організації тощо [4], [6].

Однією з суттєвих особливостей політичних конфліктів є те, що в них поєднуються практично усі суспільні інтереси – економічні, політичні, соціальні і духовні. Саме тому політичні конфлікти є найбільш гострими і широкими. Вони охоплюють і включають в свою орбіту мільйони людей. Інтенсивність та гострота політичних конфліктів обумовлена тим, що вони завжди ідеологічно мотивовані й організовані.

Серед різноманітних форм політичних конфліктів широке розповсюдження у політичній практиці мають: мітинги, демонстрації, політичні революції, політичні кризи і дискусії тощо. Особлива форма прояву політичних конфліктів – війни і воєнні конфлікти.

В той же час існує багато шляхів та методів, що спрямовані на посла-

блення руйнівної і деструктивної сили політичних конфліктів, зниження напруги, пов'язаної з ними. Особливо суттєвою стає причина, коли нестача або недостатній розвиток конфліктологічної компетентності виявляється в осіб, які працюють в системі відносин «людина-людина», які за особливостями своєї професії (наприклад, управлінці, психологи, педагоги, дипломати, юристи) стають посередниками у конфліктах, беруться за управління конфліктами тощо.

Поняття конфліктологічної компетентності [12] є досить новим, але вже достатньо поширеним у застосуванні фахівцями в галузі конфліктології, медіації та психології конфліктів. У психологічних дослідженнях до недавніх часів термін «конфліктологічна компетентність» прямо не застосовувався, але зумовлювалося, що потрібні відповідні спеціальні знання та уміння. Відмітимо, що поняття конфліктологічної компетентності дещо відрізняється від «конфліктної компетентності», яке в останні часи досить часто застосовується у дослідженнях Б. Хасана [12] та його співробітників.

У наш час дуже важливо мати конфліктологічну компетентність, яку вивчає конфліктологія – прикладна наукова дисципліна і, разом з тим, область професійної діяльності, що вимагає спеціальних знань, умінь, і навичок врегулювання конфліктів, а також, відповідно, спеціальної підготовки.

Конфліктологія є новою і специфічною сферою наукових знань, що вивчає теорію і практику попередження і подолання конфліктів, яка з'явилася наприкінці ХХ ст.

Знання конфліктології необхідне і бажане кожній людині, кожному члену суспільства, кожному професіоналу в різних областях знань і людських відносин, оскільки сприяє гармонізації людських відносин.

Таким чином, необхідність глибокого вивчення конфліктології зумовлена не тільки в рамках військових наук, пси-

improving modern law and improving its systematic, effective and efficient.

Key words: *conflictology, conflict management competency, conflict competence, applied conflict management, legal conflict management, principle of unitarian universalism, theory of law-governed state, legal protection of citizens.*

Література

1. Арон Р. Демократия и тоталитаризм : пер. с фр. / Р. Арон. – М. : Изд-во «Текст», 1993. – 437 с.
 2. Гринюк Р.Ф. Ідея правової держави: теоретико-правова модель і практика реалізації / Р.Ф. Гринюк. – К. : Концерн «Видав. дім «Ін Юре», 2004. – 388 с.
 3. Гуменюк І. Концепція соціальної держави: теоретико-методологічний аналіз формування змісту / І. Гуменюк // Право України. – 2008. – № 7. С. 9–13.
 4. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. – СПб: Питер, 2000.
 5. Зазыкин В.Г. Конфликтологическая компетентность как фактор профессионализма госслужащих // Российское государство и государственная служба на современном этапе. – М., 1999.
 6. Зеркин Д.П. Основы конфликтологии. – Ростов-н/Д: Феникс, 1998.
 7. Історія вчень про право і державу : хрестоматія для юрид. вузів і

фак. / уклад., заг. ред. проф. д-р істор. наук Г.Г. Демиденко. – 2-ге вид., допов., змін. – Х. : Легас, 2002. – 928 с.
 8. Максимов С.І. Правове суспільство як регулятивна ідея реформування посттоталітарної правової системи / С.І. Максимов // Проблеми влади і права в умовах посттоталітарних трансформацій: міждисциплінарний аналіз / за заг. ред. М.І. Панова, О.Г. Данильяна. – Х. : Право, 2007. С. 15–22.
 9. Обозов Н.Н. Психология конфликта и способы его разрешения.– Л.: Центр прикладной психологии, 1991.– 45 с.
 10. Скрипнюк О.В. Ідея соціальної справедливості в контексті теорії правової держави / О.В. Скрипнюк // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2005. – № 2 (25).
 11. Скрипнюк О.В. Соціальна правова держава в Україні: проблеми теорії практики : монографія / О.В. Скрипнюк. – К., 2000.– 168 с.
 12. Обозов Хасан Б.И. Психотехника конфликта и конфликтная компетентность.– Красноярск, 1996.
 13. Цимбалюк М. Громадянське суспільство як фактор утвердження демократичної правосвідомості / М. Цимбалюк // Право України. – 2007. – № 11. С. 21–25.
 14. Хасан Б.И. Психотехника конфликта и конфликтная компетентность.– Красноярск, 1996.
 15. Юридична конфліктологія / Под. ред. В.Н. Кудрявцева.– М.: Юрсит. 1997.